УДК 378.035.330.1
DOI https://doi.org/10.32782/ART/2024-3-3

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З ЕКОНОМІКИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Демський Валентин Володимирович
кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник науково-дослідного відділу
Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
ORCID ID: 0000-0003-4777-9392
e-mail: demsky-valenti@ukr.net

Мірошніченко Валентина Іванівна
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: 0000-0002-3931-0888
e-mail: mvi_2016@ukr.net

Стаття присвячена визначенню та обґрунтуванню педагогічних умов підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Автори зазначають, що використання ІКТ сприяє успішному продукуванню змісти освіти, втіленню у практику творчих ідей та використанню нестандартних підходів до підготовки бакалаврів з економіки.

Звертається увага на постійні змістові та організаційні трансформації у методиці підготовки бакалаврів з економіки, що пов'язано з удосконаленням технічних засобів, комп'ютерної техніки. Автори пропонують дотримання педагогами таких засад навчання:

– створення творчо-пошукової атмосфери на заняттях, немає доцільності отримання студентом усієї інформації в готовому вигляді, бо за декілька таких занять його когнітивна спроможність може стати близькою до нуля;

– помилковим є використання на заняттях лише однієї форми діяльності;

– метою впровадження інноваційних ідей є реалізація нових підходів до методології навчання, застосуванні нових методик, технологічних потенціалів, мультимедійних засобів навчання задля результативності особистісного розвитку фахівця економічного профілю у подальшому.

Педагогічні умови трактуються як чинники (обставини), які уможливлюють оптимальну взаємодію між учасниками освітнього процесу. Важливою функцією педагогічних умов є надання можливості науково-педагогічним працівникам реалізовувати керівництво отриманням інформації про ІКТ бакалаврами з економіки.

Авторами пропонуються такі педагогічні умови підготовки бакалаврів з економіки до використання ІКТ у професійній діяльності:

– спрямованість змісту освітнього процесу (фахових освітніх компонент) на використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності;

– використання інтерактивних методів в процесі підготовки бакалаврів з економіки;

– підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників, що викладають дисципліни в бакалаврів з економіки;

– розширення творчих можливостей професійного спілкування під час виробничої практики бакалаврів з економіки.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, підготовка бакалаврів з економіки, професійна діяльність, педагогічні умови підготовки бакалаврів.*

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE TRAINING OF BACHELORS OF ECONOMICS FOR THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL ACTIVITIES

Valentyn Demskyi
Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Service of Ukraine

Valentyna Miroshnichenko
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

The article is devoted to the definition and substantiation of pedagogical conditions for the preparation of bachelors in economics for the use of information and communication technologies in professional activities. The authors note that the use of ICT contributes to the successful production of educational content, the implementation of creative ideas in practice, and the use of non-standard approaches to the training of bachelors in economics.

Attention is drawn to constant substantive and organizational transformations in the methodology of training bachelors in economics.

The authors suggest that teachers observe the following learning principles:

– creation of a creative and searching atmosphere in classes, there is no expediency for the student to receive all the information in a ready-made form, because for several such classes his cognitive ability can become close to zero;

– it is wrong to use only one form of activity in classes;

– the goal of implementing innovative ideas is the implementation of new approaches to the teaching methodology, the application of new methods, technological potentials, multimedia training tools for the effectiveness of the personal development of an economic profile specialist in the future.

Pedagogical conditions are interpreted as factors (circumstances) that enable optimal interaction between participants in the educational process. An important function of pedagogical conditions is the provision of opportunities for scientific and pedagogical workers to implement the management of obtaining information about ICT by bachelors in economics.

The authors propose the following pedagogical conditions for the preparation of bachelors in economics for the use of ICT in professional activities:

– focus of the content of the educational process (professional educational components) on the use of information and communication technologies in professional activities;

– the use of interactive methods in the process of training bachelors in economics;

– increasing the level of information and communication competence of scientific and pedagogical workers who teach disciplines in bachelor's degrees in economics;

– expansion of creative possibilities of professional communication during industrial practice of bachelors in economics.

Key words: *information and communication technologies, training of bachelors in economics, professional activity, pedagogical conditions of training of bachelors.*

Постановка проблеми. У кінці XX – початку XXI ст. активізувалися тенденції до поширення інформаційно-комунікаційних технологій. Швидкий розвиток інформаційних технологій, комунікацій різних видів створили необхідність перегляду уявлень про широке виробництво товарів та послуг на основі досягнень інформаційних технологій, її позиціонування у суспільстві. Нині інформація у цифровому вигляді і новітні технологічні винаходи телекомунікаційної та комп'ютерної сфери скорочують бар'єри між різними її напрямками. ІКТ містять усі види технологій, які є на використанні на сучасному виробництві, обробляють будь-яку інформацію, уможливлюють представлення певного виду інформаційного навантаження – числового, текстового, звукового чи графічного – із застосуванням цифрового формату. Такі технології спроможні зберігати і обробляти на комп'ютері інформацію будь-яких обсягів. Інформаційні технології є сучасними технологічними системами, мають політичне, соціальне, культурне, оборонне, економічне значення.

Результати аналізу стану підготовки бакалаврів з економіки в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) до професійної діяльності засвідчують недостатні можливості повною мірою задовільнити вимоги до цих фахівців. Очевидно, що досягти бажаного результату у цій справі можливо надаючи перевагу не лише традиційним підходам, а й застосуванню новацій у навчанні. Цим пояснюється актуальність удосконалення підготовки бакалаврів з економіки з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Аналіз літературних джерел. Питанням підготовки бакалаврів з економіки становлять значний

інтерес для науковців та практиків у галузях економічної, психологічної, педагогічної та інших наук.

У дисертаційному дослідженні М. Артюшиної розглянуто психолого-педагогічні засади підготовки студентів економічних спеціальностей до інноваційної діяльності (Артюшина, 2011). У працях Є. Іванченко досліджено теоретико-методичні засади системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (Іванченко, 2008; Коваль, 2008; Кірей, 2008), Г. Ковальчук – можливості для професійної адаптації студентів-економістів (Ковальчук, 2010). Принцип фундаменталізації у математичній підготовці майбутніх економістів є предметом наукових пошуків Г. Дутки (Дутка, 2009).

Зокрема І. Середіна досліжувала особливості професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки підприємства; проаналізувала стандарт вищої освіти України за спеціальністю 051 «Економіка» першого бакалаврського рівня, національну рамку кваліфікацій у підготовці фахівців, освітньо-професійну програму підготовки; визначила, «яким саме основним вимогам до фахівців економічного профілю нині найбільшу увагу приділяють власники, та керівники виробничих підприємств» (Середіна, 2024), як саме, за якими критеріями визначають стейкхолдери рівень професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки, чи є ризики суб'єктивного чи формального підходу до такої перевірки.

Дослідниці Сьомкіна Т., Воскобоєва О., Ромащенко О. зосереджують увагу на пошуках новітніх підходів у методиці викладання, оптимізації змісту економічних дисциплін з урахуванням сучасних потреб практики, а також, щоб «зробити більш доступним (частково спростити) засвоєння теоретичної інформації, статистичних даних і розвитку у студентів-економістів здібностей до пізнання нового матеріалу» (Сьомкіна, Воскобоєва & Ромащенко, 2019).

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у підготовці фахівців різних галузей є в центрі уваги багатьох науковців. Велике значення у цьому розумінні має науковий доробок Гуревича Р., Кадемії М., Уманця В. (Інноваційні технології у закладах вищої освіти) (Гуревич, Кадемія & Уманець, 2018), Сьомкіної Т. та Лобань О. (Адаптація вітчизняного ВНЗ до функціонування в умовах сучасного інституціонального середовища) (Сьомкіна & Лобань, 2018), зарубіжних вчених (Т. Бернерс-Лі (Tim Berners-Lee), Т. О'Рейллі (Tim O'Reilly), К. Роджерса (Rogers, 1969).

За результатами аналізу наукових праць з окресленої проблематики осмислюємо особливості підготовки бакалаврів з економіки до використання ІКТ в професійній діяльності. Зокрема, А. Гафіяк, М. Мірошніченко зосереджують увагу на питаннях підготовки фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій засобами автоматизації освітніх процесів (Гафіяк & Мірошніченко, 2019), Т. Герлянд, Н. Кулалаєва, Т. Пащенко, Г. Романова, Л. Романов наголошують на актуальності використання веб-квестів в освітньому процесі (Герлянд, Кулалаєва, Пащенко, Романова & Романов, 2016).

Теоретичні та практичні засади застосування інформаційних технологій у професійній підготовці бакалаврів економічного фаху в освітньому просторі закладів вищої освіти детально вивчала автор монографії «Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів» Т. Поясок (2009).

Дослідники переконані в необхідності удосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Однак питання обґрунтування педагогічних умов підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності потребує подальшого вивчення.

Метою статті є визначення та обґрунтування педагогічних умов підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційно-комунікаційними технологіями через їх зв'язок з використанням комп'ютера, програмного забезпечення для зберігання, перетворення, захисту, обробки, передачі і отримання інформації називають комп'ютерні технології.

Процеси суспільної інформатизації впливають на процес підготовки бакалаврів з економіки. «На перше місце виступають інноваційні методи підготовки у системі вищої освіти» (Гафіяк & Мірошніченко, 2019). Саме тому необхідність підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності створює доцільність пошуку інноваційних форм і методів. Водночас, варто зазначити, що належно підготувати сучасного бакалавра з економіки без ефективного опрацювання ІКТ неможливо. Але ІКТ постійно розвиваються, поповнюється новими матеріалами щодо сфери економіки, освіти, підготовки бакалаврів з економіки.

Використання ІКТ сприяє успішному продукуванню змісти освіти, втіленню у практику творчих ідей та використанню нестандартних підходів до підготовки бакалаврів з економіки. Перевагою застосування ІКТ є зміна ролі бакалавра з економіки з «носія інформації» на «провідника інформації». З цього приводу доречно урахувати думку щодо «удосконалення інформаційної культури (інформаційної компетентності) особистості бакалавра з економіки. Принциповим тут є не

саме підвищення рівня знань студента-економіста як майбутнього фахівця, а те, як розвиваються його професійні здібності щодо пошуку необхідної інформації, здатність до аналізу цієї інформації та спроможності впровадження іі в практику професійної діяльності, оперативно реагувати на інноваційний досвід, а також здатність створювати проєкти, удосконалювати їх за потреби та поширювати» (Винарчук, 2024).

Результати аналізу наукової літератури (Коваль, 2008; Кірей, 2008; Середіна, 2024) переконують, що застосування ІКТ підвищує ефективність підготовки майбутніх фахівців з економіки. Зміст освітньої діяльності у сфері економіки містить оперування специфічними знаннями щодо формування сучасного економічного мислення, практичних навичок, необхідних для розв'язання завдань предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

Методика підготовки бакалаврів з економіки щороку зазнає змістових та організаційних трансформацій, що також пов'язано з удосконаленням технічних засобів, комп'ютерної техніки. Це спонукало до врахування нами під час дослідження мети, змісту та специфіки навчання бакалаврів з економіки. Наприклад, для майбутнього фахівця з економіки суттєвим є здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

Нам імпонує думка про «створення сприятливого освітнього середовища для проведення занять із можливістю дотримання педагогами таких засад навчання:

створення творчо-пошукової атмосфери на заняттях, немає доцільності отримання студентом усієї інформації в готовому вигляді, бо за декілька таких занять його когнітивна спроможність може стати близькою до нуля;

помилковим є використання на заняттях лише однієї форми діяльності. Найбільший за тривалістю часовий період одного виду діяльності, бажано, передбачити від 20 до 40 хвилин;

метою впровадження інноваційних ідей є реалізація нових підходів до методології навчання, застосуванні нових методик, технологічних потенціалів, мультимедійних засобів навчання задля результативності особистісного розвитку фахівця економічного профілю у подальшому» (Сьомкіна, Воскобоєва & Ромащенко, 2019).

Оскільки метою інтерактивного навчання є створення педагогом умов навчання, за яких студент сам продукуватиме знання за фахом та формуватиме професійну компетентність, під час визначення та обґрунтування педагогічних умов підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності потребує подальшого вивчення акцентувалась увага на інтерактивному навчанні.

Педагогічними умовами зазначеного процесу, з урахуванням думки Є. Гаркавцева (Гаркавцев, 2015), визначаємо обставини, реальні ситуації, що можна свідомо створити задля того, щоб забезпечити найбільш ефективний перебіг освітнього процесу та досягнення конкретної мети, а саме – підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Серед дослідників немає однозначного підходу щодо тлумачення педагогічних умов. За І. Коваль, «педагогічні умови» витікають з розуміння самих умов «як сукупності об'єктів (речей, процесів, відносин тощо), необхідних для виникнення, існування або зміни цього об'єкта». Згадана сукупність має назву умов, точніше достатніх умов об'єкта. Педагогічними умовами авторка визначає «сукупність поєднання факторів впливу на перебіг розвитку особистості студента» (Коваль, 2016).

Педагогічні умови є тими чинниками (обставинами), які уможливлюють оптимальну взаємодію між учасниками освітнього процесу. Важливою функцією педагогічних умов є надання можливості науково-педагогічним працівникам реалізовувати керівництво отриманням інформації про ІКТ бакалаврами з економіки.

Вважаємо, що ефективну підготовку бакалаврів з економіки до використання ІКТ у професійній діяльності можна забезпечити, створивши такі педагогічні умови:

спрямованість змісту освітнього процесу (фахових освітніх компонент) на використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності;

використання інтерактивних методів в процесі підготовки бакалаврів з економіки;

підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників, що викладають дисципліни в бакалаврів з економіки;

розширення творчих можливостей професійного спілкування під час виробничої практики бакалаврів з економіки.

Висновки. Отже, визначення та обґрунтування нами педагогічних умов (спрямованість змісту освітнього процесу (фахових освітніх компонент) на використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності; використання інтерактивних методів в процесі підготовки бакалаврів з економіки; підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників, що викладають дисципліни в бакалаврів з економіки; розширення творчих можливостей професійного спіл-

кування під час виробничої практики бакалаврів з економіки) дає змогу конкретизувати сутність і специфіку підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності потребує подальшого вивчення.

Перспективи подальших досліджень. Доцільним є детальний, особливостей реалізації кожної запропонованої педагогічної умови, аналіз методів та прийомів використання інформаційно-комунікаційних технологій, а також створення структурної моделі підготовки бакалаврів з економіки до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. Цей напрямок є перспективним для подальших наукових досліджень проблеми.

Література:

Артюшина М. (2011) Психолого-педагогічні засади підготовки студентів економічних спеціальностей до інноваційної діяльності: автореф.. д-ра пед.. наук. Київ. 48 с.

Іванченко Є.А. (2008) Визначення та структура компетентності економіста. *Педагогічні науки*. Вип. 49, С. 240-245. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_49/57.pdf. Дата звернення: 19 грудня 2024.

КовальТ.І. (2008) Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів: автореф. дис. д-ра пед. наук. Київ. 44 с.

Кірей К. О. (2008) Формування професійних знань майбутніх фахівців економічного профілю засобами мультимедіа: дис. канд. пед. наук. Вінниця. 283 с.

Ковальчук Г. О. (2010) Internet – навчання студентів з економічних дисциплін: можливості для професійної адаптації. *Проблеми освіти.* Вип. 63, ч. 1, с. 120–125.

Дутка Г.Я. (2009) Принцип фундаменталізації та його реалізація у математичній підготовці майбутніх економістів : автореферат дис. . д-ра пед. наук : 13.00.04 . Київ- 40 с.

Середіна, І. А. (2024). Особливості професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки підприємства у закладах вищої освіти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія*, (3). https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-3-02-02

Сьомкіна Т. В., Воскобоєва О. В., Ромащенко О. С. (2019) Підготовка економістів: інноваційний підхід. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.*№ 1(27). С. 76–84.

Гуревич Р.С., Кадемія М. Ю., Уманець В.О. (2018) Інноваційні технології у закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 51. Київ-Вінниця. С.5-11.

Сьомкіна Т.В., Лобань О.О. (2018) Адаптація вітчизняного ВНЗ до функціонування в умовах сучасного інституціонального середовища (організаційно-правовий аспект). *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. № 2 (24). С. 36-42.

Rogers C. (1969) Freedom to learn: a view of what education might become. Columbus, OH: Charles Merrill. 358 p.

Гафіяк А., Мірошніченко В. І. (2019) Підготовка фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій засобами автоматизації освітніх процесів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки.* Хмельницький. № 3(19). С. 85–98.

Герлянд Т.М., Кулалаєва Н.В., Пащенко Т.М., Романова Г.М., Романов Л.А. (2016) Веб-квест у професійному навчанні : методичні рекомендації. Київ: ІПТО НАПН України. 141 с.

Поясок Т. (2009) Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів: монографія. Кременчук. 346 с.

Винарчук Т.М. Роль і значення освітніх Веб-ресурсів у забезпеченні безперервної освіти педагога. URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/10/statti/vinarchyk_t.htm Дата звернення: 20 грудня 2024.

Гаркавцев Є. І. (2015) Педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх працівників органів внутрішніх справ України : дис. … канд. пед. наук. Харків. 292 с.

Коваль І. В. (2016) Правове виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу : дис. … канд. пед. наук. Умань. 257 с.

References:

1. Artiushyna M. V. (2011). Psykholoho-pedahohichni zasady pidhotovky studentiv ekonomichnykh spetsialnostei do innovatsiinoi diialnosti [Psychological and pedagogical principles of preparation of students of economic specialties for innovative activities]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv. 48 p. Retrieved from: https://enpuir.npu. edu.ua/handle/123456789/31870. [in Ukrainian].

2. Ivanchenko Ye.A. (2008). Vyznachennia ta struktura kompetentnosti ekonomista [Definition and structure of the economist's competence]. *Pedahohichni nauky*. Vyp. 49, S. 240–245. Retrieved from : http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_49/57.pdf. Data zvernennia: 19 hrudnia 2024. [in Ukrainian].

3. Koval T.I. (2008). Teoretychni ta metodychni osnovy profesiinoi pidhotovky z informatsiinykh tekhnolohii maibutnikh menedzheriv-ekonomistiv [Theoretical and methodical foundations of professional training in information technologies of future managers-economists]: avtoref. dys. d-ra ped. nauk. Kyiv. 44 p. [in Ukrainian].

4. Kirei K. O. (2008). Formuvannia profesiinykh znan maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profiliu zasobamy multymedia [Formation of professional knowledge of future specialists in the economic profile by means of multimedia]: dys. kand. ped. nauk. Vinnytsia. 283 p. [in Ukrainian].

5. Kovalchuk H. O. (2010). Internet – navchannia studentiv z ekonomichnykh dystsyplin: mozhlyvosti dlia profesiinoi adaptatsii [Internet –teaching students in economic disciplines: opportunities for professional adaptation]. *Problemy osvity*. Vyp. 63, ch. 1, s. 120–125. [in Ukrainian].

6. Dutka H. Ya. (2009). Pryntsyp fundamentalizatsii ta yoho realizatsiia u matematychnii pidhotovtsi maibutnikh ekonomistiv [The principle of fundamentalization and its implementation in the mathematical training of future economists]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv. 40 p. [in Ukrainian].

7. Seredina I. A. (2024). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh bakalavriv z ekonomiky pidpryiemstva u zakladakh vyshchoi osvity [Peculiarities of professional training of future bachelors in business economics in institutions of higher education]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia: pedahohika ta psykholohiia*, (3). https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-3-02-02.[inUkrainian]

8. Somkina T. V., Voskoboieva O. V., Romashchenko O. S. (2019). Pidhotovka ekonomistiv: innovatsiinyi pidkhid [Training of economists: an innovative approach]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*. № 1(27). S. 76–84. [in Ukrainian].

9. Hurevych R.S., Kademiia M. Yu., Umanets V.O. (2018). Innovatsiini tekhnolohii u zakladakh vyshchoi osvity [Innovative technologies in institutions of higher education]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Vyp. 51. Kyiv-Vinnytsia. P. 5–11 [in Ukrainian].

10. Somkina T.V., Loban O.O. (2018) Adaptatsiia vitchyznianoho VNZ do funktsionuvannia v umovakh suchasnoho instytutsionalnoho seredovyshcha (orhanizatsiino-pravovyi aspekt) [Adaptation of the domestic university to functioning in the conditions of the modern institutional environment (organizational and legal aspect)]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*. № 2 (24). P. 36–42 [inUkrainian].

11. Rogers C. (1969). Freedom to learn: a view of what education might become. Columbus, OH: Charles Merrill. 358 p.

12. Hafiiak A., Miroshnichenko V. I. (2019). Pidhotovka fakhivtsiv z informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii zasobamy avtomatyzatsii osvitnikh protsesiv [Training of specialists in information and communication technologies by means of automation of educational processes]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia : pedahohichni nauky*. Khmelnytskyi. № 3(19). P. 85–98 [in Ukrainian].

13. Herliand T.M., Kulalaieva N.V., Pashchenko T.M., Romanova H.M., Romanov L.A. (2016). Veb-kvest u profesiinomu navchanni [Web quest in professional education: methodical recommendations]: metodychni rekomendatsii. Kyiv: IPTO NAPN Ukrainy. 141 p. [in Ukrainian].

14. Poiasok T. (2009). Systema zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh ekonomistiv [The system of application of information technologies in the professional training of future economists]: monohrafiia. Kremenchuk. 346 p. [in Ukrainian].

15. Vynarchuk T.M. Rol i znachennia osvitnikh Veb-resursiv u zabezpechenni bezperervnoi osvity pedahoha [The role and significance of educational Web resources in ensuring the continuous education of a teacher] Retrieved from: http://www.narodnaosvita.kiev. Data zvernennia: 20 hrudnia 2024. [in Ukrainian].

16. Harkavtsev Ye. I. (2025). Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi nadiinosti maibutnikh pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy [Pedagogical conditions for the formation of professional reliability of future employees of internal affairs bodies of Ukraine] : dys. … kand. ped. nauk. Kharkiv, 2015. 292 p. [in Ukrainian].

17. Koval I. V. (2016). Pravove vykhovannia studentiv u navchalno-vykhovnomu protsesi pedahohichnoho koledzhu [Legal education of students in the educational process of the pedagogical college]: dys. … kand. ped. nauk. Uman. 257 p. [in Ukrainian].